

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ida Gračanin

Samskost kot način življenja

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ida Gračanin

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Švab

Samskost kot način življenja

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Samskost kot način življenja

Samskost oziroma samskost kot način življenja je v sodobnih zahodnih družbah vedno bolj razširjen družbeni pojav, ki postaja pomemben del družbenega življenja. V pozno moderni družbi se dogajajo intenzivne spremembe. Na življenjski potek vedno bolj vpliva individualiziran način življenja oziroma, kot pravi Beck (2001), reflektivna individualizacija kot ena ključnih značilnosti sodobnih zahodnih družb. Pojavljajo se različni življenjski stili, ki posameznikom/-cam omogočajo večjo možnost izbire in oblikovanje specifičnega življenjskega stila. Poleg tega se pluralizirajo družinske oblike, vedno manj ljudi se poroči, vedno več je razvez, podaljšuje se čas izobraževanja, spremembe se dogajajo tudi v različnih tipih odnosov (od partnerskih, prijateljskih, sorodniških, družinskih ipd.), kasneje se vstopa v družino prokreacije. Kljub intenzivnim družbenim spremembam, ki se odvijajo zadnjih nekaj desetletij, je samskost še vedno stigmatizirana. Odnos družbe do samskosti kot načina življenja je še vedno obremenjen z ideološkimi predpostavkami o partnerstvu in družinskemu življenju, ki veljata za družbeno zaželen način življenja.

Ključne besede: samskost, individualizacija, stigmatizacija, ideologija zakonske zveze in družine.

Singlehood as a way of life

Singlehood or singlehood as a way of life in contemporary western societies is more and more broadened social phenomenon that is becoming a significant part of social life. In postmodern society intensive changes are occurring. The individualized way of life or as it Beck (2001) says reflexive individualization as one of the key characteristics of contemporary western societies is increasingly affecting life course. Different lifestyles that are occurring allow individuals greater possibility of choice and formation of specific lifestyle. Besides that, the pluralization of family formation is also occurring, less people get married, more people get divorced, the length of education is prolonging, changes are occurring in different types of relationships (from partnership, friendship, relatives, family, etc.), people have children later in their life. Despite the intensive social changes that occurred in the last few decades singlehood is still stigmatized. The attitude that society has towards singlehood as a way of life is still burdened with an ideological presumption about partnership and family life as a socially desired way of life.

Key words: singlehood, individualization, stigmatization, ideology of marriage and family.

Kazalo:

1	Uvod.....	5
2	Življenjski potek v pozno moderni družbi	7
2.1	Individualizacija	8
2.2	Različni tipi odnosov.....	10
2.3	Zakonska zveza in družina	10
3	Samskost v pozni modernosti.....	11
3.1	Ideologija zakonske zveze in družine.....	12
3.2	Stigmatiziranje samskih	15
3.3	Samski in medsebojni odnosi	17
3.4	Samski kot heterogena družbena skupina	19
3.5	Samskost kot družbeno zaželen način življenja	20
4	Zaključek.....	24
5	Literatura	26

1 Uvod

Samskost postaja v sodobnih zahodnih družbah vedno pogostejši način življenja. Stopnja samskosti se povečuje, hkrati pa postaja tudi pomemben del družbenega življenja. V diplomski nalogi me bo zanimalo, kaj vpliva na to, da se samskost vedno bolj pojavlja kot način posameznikovega/-činega življenja.

Predstavila bom življenjski potek v pozno moderni družbi, na katerega vedno bolj vpliva individualiziran način življenja oziroma, kot pravi Beck (2001), reflektivna individualizacija kot ena ključnih značilnosti sodobnih zahodnih družb. Življenjska pot posameznika/-ce ni več tako zelo začrtana in jasno določena kot je bila. Pojavljajo se različni življenjski stili, ki posameznikom/-cam omogočajo vse večjo možnost izbire in izoblikovanja specifičnega življenjskega stila (Ule 2000, 66). Spremembe se dogajajo tudi v različnih tipih odnosov (od partnerskih, prijateljskih, družinskih, sorodniških ipd.). V zasebnosti (na primer v družini) smo priča intenzivnim spremembam. Družinske oblike se pluralizirajo, vedno več je različnih oblik družin, nuklearna družina pa izgublja na pomenu. Življenjski potek se je spremenil na različne načine. Posamezniki/-ce vedno kasneje vstopajo v družino prokreacije, vedno manj ljudi se poroča. Kljub vsem naštetim spremembam, ki se odvijajo zadnjih nekaj desetletij, samskost še vedno ni sprejeta kot način življenja in je v primerjavi s partnerstvom še vedno označena z določeno stopnjo stigme. V sodobni zahodni družbi obstajajo ideološki mehanizmi, ki perpetuirajo idejo, da je samskost nekaj družbeno nezaželenega. V središče je postavljena ideologija zakonske zveze in družine, ki vpliva na razumevanje in odnos družbe do samskega načina življenja. Prav slednje je osrednji fokus diplomskega dela.

Cilj diplomske naloge je dokazati tezo, da so samski, kljub intenzivnim družbenim spremembam in uveljavljanju reflektivne individualizacije, še vedno stigmatizirani oziroma, da je odnos družbe do samskosti, ki je vedno bolj razširjen pojav, še vedno obremenjen z ideološkimi predpostavkami o partnerstvu in družinskem življenju kot družbeno zaželenemu načinu življenja. Za razumevanje in predstavitev izbrane teme bom uporabila sekundarno literaturo (teoretske razprave in rezultate raziskav).

Naloga je razdeljena na dva dela. V prvem delu bom predstavila življenjski potek v pozno moderni družbi, kjer se vse bolj uveljavlja reflektivna individualizacija, individualizacija

življenjskega poteka in življenjskega stila. Zanimalo me bo, kako spremembe v pozno moderni vplivajo na oblikovanje različnih tipov odnosov, zakonsko zvezo in družino. V drugem delu bom spremembe v pozno moderni družbi povezala s samskim načinom življenja. Zanimala me bo povezanost samskega načina življenja z ideologijo zakonske zveze in družine oziroma, kako ideološke predpostavke o partnerstvu in družinskem življenju vplivajo na podobo samskih v sodobni zahodni družbi.

2 Življenjski potek v pozno moderni družbi

Življenjski potek je razumljen kot življenje, ki je doživljano kot zaporedje pomembnih življenjskih dogodkov (Ule 2000, 326). Posamezniki/-ce so v moderni reflektivni družbi prisiljeni v izpogajanje izbir življenjskih stilov v raznolikosti opcij, pri tem pa si ustvarjajo lastne biografije, s katerimi določajo svoj življenjski potek (Ule 2000, 66–67).

V tradicionalnem življenjskem poteku večine ljudi so se sinhrono izmenjavala obdobja zgodnjega otroštva, izobraževanja, vstopa v delo in oblikovanja družine. V teh obdobjih so veljala ustaljena pravila in standardi obvezni in obvezujoči za celotno generacijo. Življenjski potek je bil standardiziran. V današnji, pozno moderni družbi pa se prehodi vse bolj odmikajo od tradicionalnih normativnih pričakovanj in niso več predvidljivi. Posamezniki/-ce svoje življenje oblikujejo kot individualne biografske projekte (Ule in Kuhar 2003, 19). Imajo možnost številnih izbir in smeri delovanja, saj se je povečal trg blaga, trg dela, promet je postal modernejši in hitrejši. Spremenil se je tudi posameznikov/-čin pogled na lastno življenje. Posameznik/-ca ni več zavezan/-a določenemu kraju bivanja, določenim navadam, pravilom vedenja, verovanja, spremenil/-a je identiteto. Življenje je za posameznika/-co postalo priložnost, ki se ponuja in jo mora čim bolj izkoristiti (Ule 2000, 9).

Življenjski potek je v mnogočem postal stvar individualne izbire in kreacije. Dejavnosti niso več strogo vezane na posamezna življenjska obdobja, tudi prehodi iz posameznih obdobji v naslednja niso več družbeno določeni. Življenje ne poteka več linearno in samoumevno, ampak se lahko aktivno oblikuje, pri tem pa se sledi lastnim željam (Ule in Kuhar 2003, 8). Pozna moderna ne prinaša vnaprej definiranih in monolitnih osebnih in socialnih identitet, trajnih življenjskih stilov, stalne priklenjenosti na kraj, stan, spol, izvor itd. Posameznik/-ca je v pozno moderni družbi prisiljen/-a k individualnemu, osebnemu stilu življenja, dela, učenja itd. Nenehno se mora potrjevati kot kreativna, izvirna, fleksibilna oseba, saj v nasprotnem primeru izpade iz boja za kreativna delovna mesta in iz možnosti za doseganje dobrega standarda (Ule 2000, 50). V tradicionalnih družbah je bil/-a posameznik/-ca vrojen/-a v določen socialni položaj, v pozno moderni družbi pa mora vsakdo nekaj storiti, da doseže določeno družbeno mesto. Vedno znova se mora uveljavljati v konkurenčnem boju za omejene vire (Ule in Kuhar 2003, 22).

Pri oblikovanju lastne biografije oziroma lastne življenjske poti mora biti posameznik/-ca nenehno refleksiven/-a, saj je tudi pozno moderna družba sama reflektivna. Nenehno se kritično nanaša nase, se poskuša na novo vzpostaviti in definirati. S tem se vzpostavljajo vedno novi poskusi prekoračenja dosedanjega ali možnega, vedno novi zgodovinski prelomi, zaključki tega ali onega in srečni začetki novega, ki spremljajo proces zahodne modernizacije (Ule in Ule v Beck in Beck - Gernsheim 2006, 231).

Življenjski potek je vedno bolj odvisen od odločitev posameznika/-ce. Zato se lahko govori o individualizaciji življenjskega poteka in hkrati življenjskega stila. Slednjega se definira kot:

bolj ali manj integrirano množico praks, dejavnosti, življenjskih in vrednostnih orientacij, želja posameznika ali posameznice. Te prakse in dejavnosti niso le utilitarne, temveč dajejo materialno obliko zgodbi oz. identiteti posameznika. So vsakdanje prakse, rutine, ki so utelešene v navadah oblačenja, hranjenja, delovanja in priljubljenih okoljih za srečevanje z drugimi. Življenjski stili so socialno pomenljivi vzorci obnašanja in komuniciranja v družbi. Diferenciacija življenjskih stilov pomeni novo obliko socialne stratifikacije in v pozni moderni delno zamenjuje tradicionalne razredne in kulturne razlike med ljudmi (Ule 2000, 326).

Posameznik/-ca mora postati svoj lasten center delovanja, načrtovalni urad za svoj življenjski potek (Ule 2000, 52).

2.1 Individualizacija

Individualizacija življenjskih potekov je pomembna za razlago strukturnih sprememb v življenju ljudi v pozno moderni družbi. Težnja k individualizaciji je najbolj očitna med mlado generacijo, saj se v obdobju mladosti začenjajo oblikovati trajni življenjski stili in vrednotne usmeritve (Ule 2000, 58).

Pri individualizaciji gre za proces prestrukturiranja in dinamiziranja življenjskih stilov. Ne gre za enoznačen in homogen proces, ampak znova pomeni izziv in tveganje za ljudi (Ule 2000, 51). Individualizacija po Becku (2001, 188) zadeva tri dimenzije, in sicer dimenzijo osvobajanja, dimenzijo odčaranja in dimenzijo nadzora oziroma reintegracije. Pri dimenziji

osvobajanja se posamezniki/-ce osvobajajo od zgodovinsko preddoločenih družbenih oblik in tradicionalnih odnosov gospodovanja in oskrbovanja. Z dimenzijo odčaranja se izgubijo tradicionalna gotovost in transparentnost, kako kaj storiti, zaupanje v vodilne družbene norme. Zadnja, tretja dimenzija pa poudarja nove vrste družbenih povezav in odnosov, ki jih ljudje oblikujejo v skladu s svojimi osebnimi interesi, hotenji in predvsem življenjskimi stili.

Individualizacija je institucionalizirana in s tem tudi standardizirana, zato njeno napredovanje ne pomeni nujno dejanske avtonomije posameznika/-ce. Izbire, ki jih ima posameznik/-ca pred seboj potekajo le v določenih dimenzijah. Vsaka sprejeta odločitev zaplete posameznika/-co v mrežo nadaljnjih odvisnosti. Kot že rečeno, z individualizacijo ne pride do avtonomije, ampak do spremembe v načinu družbenega nadziranja (Ule 2000, 54). Posamezniki/-ce se po Becku (v Ule 2000, 60) osvobajajo tradicionalnih vezi in odvisnosti, hkrati pa postajajo čedalje bolj odvisni od pritiskov drugih institucij. Tu gre predvsem za trg delovne sile, izobraževalni sistem, sistem socialnega skrbstva, sistem socialnega zavarovanja in zdravstva itd.

Posameznik/-ca se mora v individualizirani družbi sam/-a truditi, da pride do nekega družbenega položaja. Slednjega osvoji v boju s konkurenco z drugimi ljudmi, ki se trudijo doseči enak položaj. Tega pa ne stori le enkrat v življenju, temveč dan za dnem. Z izbirnostjo življenjskih stilov se mora posameznik/-ca vsakodnevno soočati z manjšimi in večjimi odločitvami, ki s seboj prinašajo različna tveganja, ki jih ne more popolnoma nadzorovati in predvideti. Biografija, ki jo posameznik/-ca izbere, je zato polna tveganja in je stanje trajne ogroženosti. Napačne odločitve lahko privedejo do biografije zloma¹ (Ule 2000, 56–57). Oblikovanje lastne življenjske poti prinaša povečano stopnjo negotovosti in nestabilnosti v vitalnih področjih življenja, v poklicni sferi in odnosih (Ule in Kuhar 2003, 8).

Z individualizacijo se preoblikuje to, kar je ali bi lahko bilo družina, zakonska zveza, starševstvo, erotika, saj to ni več predpostavljeno, očitno ali splošno veljavno, ampak predstavlja nekaj, kar se od posameznika/-ce do posameznika/-ce ter od ene zveze do druge razlikuje in spreminja glede na posamične vsebine, omejitve, izključevanja, norme, morale in možnost (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 12). Prihaja do nove organizacije gospodinjstev. O

¹ Je tisto, kar je pod uspešno biografijo, ki jo oblikuje posameznik/-ca, in se lahko pokaže ob napačnem poklicu, napačni zakonski zvezi, boleznih, izgubi stanovanja itd.

vseh novih oblikah skupnega življenja se morajo danes odločati posamezniki/-ce. Takšne izbire so vse bolj legitimne in normalizirane, a hkrati za posameznika/-co še vedno boleče in težavne (Ule in Kuhar 2003, 25).

2.2 *Različni tipi odnosov*

V sodobnih življenjskih potekih posamezniki/-ce mobilizirajo odnose le toliko in tako, kolikor ustrezajo njihovim življenjskim načrtom in kolikor so smiselni za gradnjo koherentnega življenjskega poteka (Ule 2000, 65). Posamezniki/-ce so obsedeni z iskanjem, ki se kaže v izvenzakonskih skupnostih, v pogodbenih zakonskih zvezah, v borbah za združitev poklica in družine, ljubezni in zakonske zveze, v prizadevanju za »novo« materinstvo in očetovstvo, za prijateljstva in znanstva (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 9). Posamezniki/-ce danes vse bolj sami/-e določajo skupnost in povezave, v katere stopajo. Vsak postaja gradnik svojih socialnih mrež (Ule in Kuhar 2003, 23). Kot pravi Beck (v Ule in Kuhar 2003, 24) človek postaja »človek možnosti« (»homo options«). Delo, družina, spolnost, telesnost, identiteta, religija, zakonska zveza, starševstvo, socialne vezi postajajo predmet individualne izbire in odločanja. Tradicionalne zveze izgubljajo svoj pomen, pomembnejše postajajo najbližje osebe posameznika/-ce, saj krepijo njegovo/njeno samozavest, mu/ji zagotavljajo prostor pod soncem in skrbijo tudi za njegovo/njeno telesno in duševno ugodje (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 59).

2.3 *Zakonska zveza in družina*

Z navidezno enotnostjo in stalnostjo pojmov, kot so na primer družina, zakonska sreča, starševstvo, mati, oče itd. se prikriva naraščajoča raznolikost položajev in situacij, ki se skrivajo za njimi (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 25). V pozno moderni družbi prihaja do vse večjih sprememb. Vztrajno se zvišuje povprečna starost vstopanja v zavezujoče odnose in v zakonsko zvezo. Podobno je s povprečno starostjo mater, ko rodijo prvega otroka. Poznejše starševstvo je povezano z možnostjo individualnega načrtovanja lastnega življenja, pri tem se pri ženskah podaljšuje čas izobraževanja, vedno bolj se v ospredje postavlja delo, kariera, osebni samorazvoj, uživanje življenja ipd. (Ule in Kuhar 2003, 50).

Pri zakonski zvezi vse bolj prihaja do premika od zakonske zveze kot institucije k zakonski zvezi kot odnosu. Možnost prekinitve slabih odnosov je vedno večja. Število razvez v današnji družbi narašča. Pogled na razveze se spreminja. Včasih jih je družba zavračala, danes postaja institucija razveze zakonske zveze normaliziran družbeni vzorec. K temu so pripomogli njena razširjenost, pogostost in predvsem vrednote svobode in individualizma, ki jih je producirala družba skozi proces modernizacije (Švab 2001, 166–167). Poleg tega se povečuje tudi skupno izvenzakonsko življenje, kar pomeni, da zakonska zveza in starševstvo nista več tesno povezana med seboj in zakonska zveza ni več edina institucija, v kateri bi se urejalo starševstvo (Ule in Kuhar 2003, 51).

Upadla je institucionalizacija nuklearne družine in s tem tudi motivacija ljudi zanjo. Zaradi vedno bolj individualiziranega načina življenja so se oblike družinskega življenja pluralizirale (Ule in Kuhar 2003, 49). Nastajajo nove družinske oblike, npr. istospolne družine, kohabitacije, ločene družine, reorganizirane družine, enostarševske družine, enočlanska gospodinjstva, parastarševanje² itn. Te nove oblike se pojavljajo zaradi pluraliziranja življenjskih stilov, deformalizacije zakonske zveze, nevezanosti reprodukcije na zakonsko zvezo, zmanjševanja števila porok, večanja števila razvez, ponovnega poročanja, upadanja stopenj rodnosti itn. (Švab 2001, 42). Družinsko življenje tako ni neka statična oblika, ampak se nenehno spreminja, hkrati pa si ga lahko vsak organizira po svoje (Švab 2001, 179).

Človek v teku svojega življenja lahko doživi in preizkuša več različnih oblik skupnega življenja (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 161). Zaradi sprememb v odnosih, družinskem življenju, zakonski zvezi in predvsem zaradi sprememb v samem življenjskem poteku, ki je vedno bolj individualiziran, se vedno bolj pogosto kot način življenja pojavlja tudi samskost.

3 Samskost v pozni modernosti

Intimno življenje naj bi bilo organizirano v skladu s privilegirano partnersko zvezo. Vendar se dogajajo spremembe zaradi vedno bolj individualiziranega in detradicionaliziranega načina življenja (Bauman; Beck; Beck in Beck - Gernsheim; Giddens v Budgeon 2008, 306). Biti v

²Neformalna ureditev, v kateri prijatelj/-ica ali družina materialno in čustveno, za določeno ali nedoločeno obdobje pomaga družini, s katero ni v sorodu.

partnerski zvezi oziroma ostati samski postaja stvar individualne izbire in reflektivnega pogajanja. Samskost³ je povezana tako s spremembami v vsakdanjem življenju kot tudi z ideologijo. Je diskurzivno konstruirana družbena kategorija, opredeljena s kulturnimi miti, vrednotami, normami itd., kjer ji je v večini pripisan negativen in marginaliziran status, ki velja za nasprotnega normativnemu življenju v heteroseksualnemu paru (Budgeon 2008, 306–308). Samski so definirani glede na to, kaj niso in ne gleda na to, kaj so, so »neporočeni«. Pri tem je samskost tista, ki je v življenjskem poteku prva, šele nato jo lahko prekine poroka. Iz tega bi sledil, bolj logičen zaključek, da bi se poročeni ljudje imenovali nesamski. Vendar so samski tisti, ki uradno niso poročeni (zakonsko gledano) in tisti, ki niso v resni zvezi (družbeno gledano). Samskost izhaja iz ideologije zakonske zveze in družine, ki ima seksualno partnerstvo⁴ za edini pomemben medsebojni odnos (DePaulo in Morris 2005b, 57–59).

3.1 Ideologija zakonske zveze in družine

Ideologija zakonske zveze in družine postavlja v središče partnersko zvezo in predvideva, da si vsakdo želi seksualnega partnerstva in da je slednje najpomembnejše osebno razmerje. Tisti, ki imajo takšno razmerje so bolj srečni in izpolnjeni, kot tisti, ki tega razmerja nimajo. Redko se pojavi dvom v to ideologijo (DePaulo in Morris v Budgeon 2008, 302). Instituciji, kot sta zakonska zveza in družina, sta mehanizma družbene kontrole. Socializirata svoje člane in jim narekujeta njihov način življenja (DePaulo in Morris 2005b, 75). Kljub temu da se v zahodni moderni družbi vedno bolj prakticira sproščeno spolno vedenje, je to še vedno močno normirano. Večina mladostnikov, tudi tisti, ki dvomijo v vrednote družine in zakonske zveze, si ne želi živeti samskega življenja. Še vedno je v ospredju ideal stabilnega partnerstva (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 26).

Ideologija zakonske zveze in družine se je začela pojavljati z naraščanjem števila zakonskih zvez. Slednje je naraslo po 2. svetovni vojni, med letoma 1945 in 1964, kar je po mnenju družbene zgodovinarke Elaine Tyler May (v Koropeckyj - Cox 2005, 93) povezano z

³ Samskost ni nov družbeni fenomen, saj se že v preteklosti veliko ljudi ni nikoli poročilo. S številnimi spremembami v sodobni družbi pa postaja vedno pogostejši način življenja in s tem tudi družbeni pojav, ki je vedno bolj preučevan.

⁴ Resno, s seksom povezano partnerstvo.

ideologijo domačnosti in družbene konformnosti. Zakonska zveza in družina sta bila obravnavana kot osrednja pot k osebni sreči. V tem kontekstu so bili samski in odrasli brez otrok, prav tako pa tudi geji in lezbijke, obravnavani kot sumljivi ali pa so jih pomilovali. Kasneje so osrednjo vlogo v zakonski zvezi zavzeli prijateljstvo, seks in porod. Samski so bili skozi vse obdobje problematični in deviantni. Ostati samski je pomenilo, da nisi dovolj primeren za poroko oziroma, da si nepopoln in ne popolnoma razvit (Koropecykj - Cox 2005, 93). Zakonska zveza je bila vrednotena višje kot samsko življenje.

V šestdesetih je zakonska zveza postala bolj individualizirano razmerje, z večjim poudarkom na samorazvoju in fleksibilnosti. Ženske so se začele v vedno večjem številu izobraževati in zaposlovati, kar je pomenilo, da so bile ekonomsko vedno manj odvisne od moških. S tem se je zmanjšala tudi potreba po zakonski zvezi. Zadnjih nekaj desetletji je prineslo veliko sprememb v življenjskih stilih. Pojavili so se visoka stopnja razvez, različne oblike družin, nezakonsko sobivanje, priznavati so se začele istospolne poroke. Samskost je začela postajati vse bolj navadna življenjska pot, ki pa je bila v primerjavi z zakonsko zvezo in družino še vedno drugorazredna (Koropecykj - Cox 2005, 93).

Kljub zgodovinskim spremembam ostaja ideologija zakonske zveze in družine še vedno v središču življenja večine posameznikov/-ic. Zakonska zveza oziroma resno partnerstvo⁵ je v pozno modernih družbah še vedno korak k normativnemu življenjskemu poteku. Zakonska zveza je kulturno konstruirana kot nekaj, kar lahko doseže vsak, in bi morala biti v nekem delu odraslega življenja tudi dosežena. Za večino ljudi se domneva, da se želijo poročiti in imeti otroke. Odnos med otrokom in starši imajo za najpomembnejši medgeneracijski odnos. Ideologija zakonske zveze in družine je v družbi zakoreninjena, prav tako »kultura partnerstva, starševstva in nuklearnosti« (DePaulo in Morris 2005b, 58). Tisti, ki so poročeni, so v družbi videni bolj pozitivno, saj so dosegli cilj, ki bi ga moral doseči vsak/-a posameznik/-ca na določeni stopnji življenjskega poteka. Tudi razvezani so videni bolj pozitivno kot tisti, ki so celo življenje samski, saj so kljub razvezi, vseeno (vsaj nekaj časa) živeli v skladu z družbeno zaželenim načinom življenja (DePaulo in Morris 2005b, 57–61).

Posamezniki/-ce, ki so v seksualnem partnerstvu oziroma so poročeni, naj bi bili boljši ljudje, bolj pomembni, bolj poštene, bolj zanesljivi. V nasprotju s tistimi, ki takšnega medsebojnega

⁵ Za tiste, ki se izogibajo institucije zakonske zveze.

odnosa nimajo, naj bi bili srečnejši manj osamljeni, bolj zreli, njihovo življenje pa naj bi bilo bolj pomenljivo in celostno. Takšno razumevanje posameznikov/-c, ki so poročeni oziroma so del partnerstva, je povezano z ideologijo zakonske zveze in družine (DePaulo in Morris 2005b, 58). Samski so videni in obravnavani negativno predvsem zato, ker je partnerstvo vrednoteno zelo visoko. Seksualni/-e partnerji/-ke naj bi svojemu partnerju/-ki izpolnili večino njegovih/njenih emocionalnih, ekonomskih in praktičnih potreb in želja. Tvoj/-a partner/-ka naj bi bil/-a tudi tvoj/-a prijatelj/-ica in sorodna duša, občasno pa naj bi se družili tudi z drugimi pari. S tem se popolnoma izključuje samske iz življenja ljudi v paru (DePaulo in Morris 2005b, 76).

Rešitev, ki jo ponuja ideologija zakonske zveze in družine, deluje kot zelo preprosta. Najdeš posebno osebo, ki postane tvoj seksualni/-a partner/-ka, tvoj/-a najboljši/-a prijatelj/-ica in tvoja sorodna duša. S to osebo se poročiš in z njo ustvariš nuklearno družino. Ideologija nudi občutek, da sta poroka in družina nekaj, kar lahko doseže skoraj vsakdo, poleg tega nudi tudi pravo srečo. S tem samskim daje občutek, da kljub temu da so srečni, vseeno ne morejo doseči stopnje, ki jo dosegajo tisti, ki so poročeni in imajo družino. Negativno vrednotenje samskosti obstaja, ker obstaja ideologija zakonske zveze in družine, v katero večina ne podvomi. Ideologija je zasidrana v družbo, zato je za njen padec potrebno več kot le nekaj razumnih argumentov. Ideologija zakonske zveze in družine predstavlja pot skozi odraslo življenje (poročiti se, imeti otroke). Ponuja eno samo pot, ki je edina prava in moralna. Ljudje, ki tej poti sledijo, so v družbi vrednoteni višje in so deležni spoštovanja drugih, kar jim tudi omogoča, da se počutijo dobro glede tega, kdo so. Ideologija obstaja kljub vse večjim družbenim spremembam. Povečuje se število razvez, za katere se vedno najde opravičilo, kot so na primer: ob poroki so bili premladi, niso našli pravega, čeprav so tako mislili itd. Ideologija proizvaja pozitivno iluzijo, ki ohranja institucijo zakonske zveze in nuklearne družine. Strah posameznikov/-c je, da se s tem, ko so samski srečni, s tem, ko se želijo geji in lezbijke poročiti, ruši njihova kultura, njihov pogled na svet. Zaradi »ujetosti« v ideologijo zakonske zveze in družine verjamejo, da je življenje, kot ga živijo sami, edino pravilno (DePaulo in Morris 2005b, 77–78).

Z zakonsko zvezo oziroma partnerstvom nekomu pripadaš in nisi sam. Samskost pa je tista, ki izziva vrednote zakonske zveze, dvomi o teh vrednotah. Posamezniki/-ce ne vedo, ali naj preoblikujejo vrednotni sistem, ali naj integrirajo nekonsistentne informacije vanj. Samski s svojim obstajanjem ogrožajo tiste, ki so v razmerju ali so poročeni, saj tudi slednji s

propadlim razmerjem lahko postanejo del samskih. Obstoj ideologije zakonske zveze in družine zahteva stigmatizacijo samskih. S tem se ne podvomi v ideologijo zakonske zveze in družine, v njeno netočnost. Ne pomisli se na možnost, da bi družba lahko v prihodnosti obstajala brez resnega partnerstva. Samske se stigmatizira, da se posamezniki/-ce lahko zaščitijo pred možnostjo, da bi bili tudi sami nekega dne del skupine samskih. Še posebej ogrožajoči za ideologijo zakonske zveze in družine so srečni samski ljudje. Nesrečni samski podpirajo »pravilnost« ideologije zakonske zveze in družine, saj kažejo na to, da je partnerstvo tisto, ki nas osrečuje. Zato so srečni samski pogosto videni kot izjema, ki potrjuje pravilo, s tem pa se ohranja ideologija zakonske zveze in družine (Kaiser in Kashy 2005, 124–125).

3.2 Stigmatiziranje samskih

Samski so v sodobni zahodni družbi pogosto stigmatizirani. Prihaja do neenakosti med tistimi, ki so v zakonski zvezi oziroma partnerstvu, in tistimi, ki niso. Tako imajo na primer poročeni moški višjo plačo kot neporočeni in imajo večjo možnost napredovanja kot samski moški. Samski so izključeni tudi iz vseh popustov, ki so nudeni družinam (DePaulo in Morris 2005b, 64). Podoba žensk, ki so samske, je ponavadi negativna. Pogosto je samska ženska poimenovana »stara devica« in hkrati kot nevrotična, neizpolnjena, seksualno nekontrolirana in nevarna. Samski moški so pogosto označeni kot nezreli, slabšega zdravja, »mamin sinki« in egocentriki (Koropecj - Cox 2005, 94). Stigmatizacija samskih se v večini veže na partnerstvo oziroma na odsotnost partnerstva pri samskih, saj je partnerstvo ideološko edini pomemben medsebojni odnos, ki nudi celovitost, srečo in pomenskost (DePaulo in Morris 2005b, 71).

Ideologija zakonske zveze in družine stigmatizira odrasle, ki so samski. Slednji spadajo v skupino ljudi, ki je stigmatizirana, in so zato tarča negativnega stereotipiziranja,⁶ ekonomske podrejenosti in diskriminacije. Temu lahko na kratko rečemo singlizem, ki temelji na neutemeljenih predpostavkah (DePaulo in Morris 2005b, 60). Singlizem (ang. singlism) je izraz, ki ga je skovala socialna psihologinja Bella DePaulo, da bi opozorila na problem stereotipiziranja, diskriminiranja in stigmatiziranja v sodobni zahodni družbi, ki se dogaja

⁶ Stereotip je prepričanje, da osebe v določeni družbeni skupini posedujejo določene specifične karakteristike ali vedenja.

odraslim, ki so samski (Pignotti in Abell 2009, 639). Goffman (v Byrne in Carr 2005, 85) definira stigmo kot katerokoli osebno lastnost, ki je »sramotna« za tistega, ki jo poseduje, in ki to osebo zreducira iz celovite in običajne osebe v nezaželeno in manj vredno. Crocker, Major in Steel (v Byrne in Carr 2005, 85) stigmo povežejo z družbeno identiteto, ki je v določenem kontekstu razvrednotena. Stafford in Scott (v Byrne in Carr 2005, 85) dodajata, da je stigma karakteristika, ki je nasprotna družbeni normi.⁷

Stigma, ki je povezana s samskimi osebami, se veže na življenjski potek. Obstajajo starostne norme, ki določajo, kdaj naj bi se nekdo poročil in imel otroke. Stigma samskosti se zato pogosto nanaša na tiste, ki se do (družbeno) določene starosti niso poročili oziroma niso v resni zvezi. Starejši samski, v to skupino sodijo tisti, ki so stari nad 40 let, naj bi bili s tega vidika bolj stigmatizirani kot mlajši samski, v to skupino sodijo tisti, ki so stari do 25 let. Vendar so tudi slednji stigmatizirani, saj naj bi bili videni bolj negativno kot njihovi poročeni sovrstniki. Bolj negativno označeni naj bi bili tudi tisti mladi, ki še niso imeli romantične zveze, kot tisti, ki so jo že imeli. Kljub temu da življenjski potek postaja vse bolj fluiden, so ljudje, ki ne dosežejo tistega, kar je v družbi za določen del življenjskega poteka zaželeno, še vedno stigmatizirani (DePaulo in Morris 2005b, 60–61).

Samski ljudje naj bi zamujali zaljubljenost, ki jo prinaša partnerstvo, pri tem naj bi bili manj srečni in imeli manj razburljivo življenje. Poleg tega naj bi bili manj zreli, saj je za prehod v odraslost pomembno tudi doživetje romantične ljubezni. Kar se samskim šteje v dobro, je večja možnost za samostojnost, osredotočenost na kariero in druga življenjska zanimanja. Večina samskih naj bi bila v nenehni fazi iskanja partnerja/-ke. Prav zaradi faze iskanja partnerja/-ke in kasnejše možnosti poroke, veliko samskih ne vidi stigmatizacije samske skupine, saj se z njo ne identificirajo popolnoma oziroma jo imajo le za prehodno obdobje, dokler ne najdejo partnerja/-ke oziroma dokler se ne poročijo (DePaulo in Morris 2005b, 60–62). Stigmatizacija samskost je subtilna, tako da niti samski ljudje ne zaznajo, da so obravnavani drugače zaradi svojega civilnega statusa (Byrne in Carr 2005, 86).

Problem pri stigmatizaciji samskih je tudi homogenost skupine ljudi, ki so štete med samsko skupino. Samski so velikokrat videni kot homogena skupina, čeprav zajemajo različne skupine ljudi, kot so: vedno samski, razvezani, samski, ki si nekoč želijo zakona, geji, ki se ne

⁷ Skupno prepričanje o tem, kako naj se nekdo vede in ravna.

morejo poročiti itd. Samski sestavljajo široko skupino ljudi (Byrne in Carr 2005, 85). Zaradi visoke stopnje različnosti, ki je zajeta v skupino samskih, je identificiranje oseb s to skupino manjše. To je tudi eden izmed razlogov, zakaj se osebe ne prepoznajo kot del stigmatizirane skupine (Koropeckyj - Cox 2005, 93). Med razlogi, zakaj mnogi samski ne občutijo stigmatizacije, je tudi ta, da je veliko ljudi mnenja, da gre pri samskosti za kontrolirano stigmo, ki jo je, za razliko od na primer rase in spola, možno nadzorovati (Morris, Sinclair in DePaulo 2007, 467).

Samski so del skupine, s katero se lahko identificirajo. Z identifikacijo lahko pripomorejo, da življenje samskih ne bi bilo več nekaj, kar se stigmatizira (DePaulo in Morris 2005b, 78). Problem lahko nastane, ko člani stigmatiziranih skupin, med njimi tudi samski, vgradijo negativen odnos, ki jih ima družba do njih, v svojo samopodobo (Byrne in Carr 2005, 89). S tem se začnejo dojemati kot take, za kakršne jih ima družba. Stigmatizirani oziroma tisti, ki se ne zavedajo, da sodijo v stigmatizirano skupino, imajo lahko nizko samozavest in ponotranjijo zatiranje.

Ideologija zakonske zveze in družine in s tem stigmatizacija samskosti bo obstajala dokler:

- bo obstajalo privilegiranje zakonskega način življenja,
- dokler se ne bo priznalo, da so problematični aspekti zakonske zveze in družine stvar družbe in ne samo posameznikov/-c,
- dokler ne bo priznано, da je možen tudi drugačen način življenja, ki ga konstruirajo ljudje, ki so samski (Byrne in Carr v DePaulo in Morris 2005a, 143).

Eden izmed korakov k manjši stigmatizaciji samskih je priznavanje drugih, neromantičnih tipov odnosov kot pomembnih za posameznikovo/-čino življenje.

3.3 Samski in medsebojni odnosi

V sodobni zahodni družbi so še vedno zelo visoko vrednoteni romantični, partnerski odnosi, ki jim vedno bolj sledijo medsebojni odnosi, ki niso vezani na partnerstvo. Slednje višje vrednotijo predvsem samski, saj partnerskih odnosov v večini nimajo. Med neromantičnimi medsebojnimi odnosi, ki jih imajo samski, so na primer prijateljski, sorodniški, kolegialni, družinski, saj tudi samski čutijo potrebo po pripadanju in bližnjem odnosu. Samski ljudje so v

znanstvenih družboslovnih besedilih spregledani. Enako velja za odnose, ki prevladujejo v življenju samskih (prijateljstvo, sorodstvo, kolegialnost). Veliko več pozornosti je namenjene romantičnim in zakonskim partnerstvom⁸ (DePaulo in Morris 2005b, 65). Robert S. Weiss (v Dion 2005, 106) pravi, da je pomembna razlika med emocionalno osamljenostjo (pomanjkanje partnerske navezanosti) in družbeno osamljenostjo (pomanjkanje socialne mreže). Posamezniki/-ce potrebujejo oboje, tako partnerstvo kot tudi socialno mrežo. Partnerstvo ni nujno vezano na romantično in zakonsko zvezo, možno je tudi, da partnersko navezanost nadomestijo prijatelji/-ce, sorodniki/-ce, znanci/-ke.

Samski ljudje imajo, tako kot tisti, ki so v partnerskem razmerju, trajna in pomembna razmerja. Eno izmed takšnih je tudi razmerje z brati in sestrami, ki je pogosto (časovno) najdaljše razmerje, ki ga imata dve osebi. V primeru vstopa enega od bratov oziroma sester v seksualno partnerstvo, razmerje med brati in sestrami traja že več let oziroma desetletij. Kljub seksualnemu partnerstvu se vez med brati in sestrami v večini ne prekine. Lahko pa se prekine (to se pogosto tudi zgodi) seksualno partnerstvo. Obstoj sovražnega odnosa med brati in sestrami je manj pogost kot dober odnos. Odnos med brati in sestrami se v odraslem življenju še posebej poglobi, sovražni odnosi, ki so mogoče obstajali, pa se v veliki večini zgladijo. Samski v večini zelo radi obdržijo odnose s svojimi brati in sestrami, ter z drugimi sorodniki, predvsem z nečaki in nečakinjami (DePaulo in Morris 2005b, 71).

Razmerje, ki je trajno in pomembno za samske, je prijateljstvo. Samske osebe morajo skrbeti, da ohranjajo dobre odnose s prijatelji/-cami in znanci/-kami, ki jih potrebujejo ob najrazličnejših priložnostih. Krog njihovih prijateljev/-ic mora biti trden in stabilen. Intenzivnost prijateljskih vezi je tudi ena izmed najprijetnejših plati samskega življenja (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 165). V starosti imajo samski več prijateljskih vezi in ohranjajo več stika z njimi kot tisti, ki so ali so nekoč bili poročeni, saj samski ohranjajo tista razmerja, ki so za njih pomembna. Poročeni ljudje se velikokrat družijo s tistimi, ki so prišli v »paketu« s poroko (sorodniki) in z drugimi pari (DePaulo in Morris 2005b, 71–72).

⁸ Partnerstvo je razumljena kot resna zveza, v katero so avtomatsko šteti tisti, ki so poročeni. Ostali kriteriji za resno zvezo so manj jasni. Med resne zveze so ponavadi štete tiste zveze, pri katerih se partnerji sami dojemajo, da so v resni zvezi (osebni partnerski status) in tiste, pri katerih druge osebe nekoga dojemajo, da je v resni zvezi (družbeni partnerski status).

Poleg različnih odnosov, ki jih imajo samski z drugimi osebami, je za razumevanje samskih pomembno vedenje, da samski niso homogena, ampak heterogena skupina, ki zajema veliko število različnih ljudi.

3.4 Samski kot heterogena družbena skupina

V pozni moderni družbi se pojavlja vse več najrazličnejših oblik družinskih in izvendružinskih skupnosti, kot so predzakonska ali zakonska skupnost, življenje v stanovanjski skupnosti, različna skupnost staršev in skrbnikov pred ali po eni ali več razvezah in samsko življenje. (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 161). Slednje je zelo heterogeno, saj zajema več različnih skupin posameznikov/-c.

V skupino samskih ne sodijo samo tisti, ki niso poročeni. Nekateri od tistih, ki se štejejo za samske, živijo v skupnem gospodinjstvu s prijateljem/-ico, starši, lahko imajo stabilno partnerstvo, a si ne delijo gospodinjstva. V novih oblikah sodobnega življenja samski status ne pomeni nujno odsotnost drugega, ampak samo to, da si dva človeka nista izbrala oblike zakonskega življenja in da raje živita občasno skupaj in obenem narazen (Ule in Kuhar 2003, 50). Med samske so šteti tisti, ki so razvezani, ovdoveli in tisti, ki so že od nekdaj samski. Poleg tega je med osebami, ki naj bi bili samski, tudi veliko takih, ki živijo z nekom, ampak niso poročeni. Po drugi strani so tudi takšne osebe, ki so uradno poročene, vendar funkcionirajo tako, kot da ne bi bile oziroma si želijo, da bi bile samske (DePaulo in Morris 2005b, 59).

Biti samski torej ne pomeni nujno biti brez otrok, saj med samske sodijo ovdoveli in razvezani, ki imajo pogosto tudi otroke. Poleg tega v današnji, pozno moderni družbi obstajajo številne reproduktivne tehnologije, ki omogočajo imeti otroka, kljub temu da oseba ni v partnerskem razmerju oziroma je samska (DePaulo in Morris 2005b, 73). Vedno več je samskih oseb, katerih status ni več le za »predružinsko« stanje, ampak postaja oblika družinskega življenja kot takega (Švab 2001, 176).

Samskost zajema široko skupino ljudi, ki se povečuje. Vendar še vedno ni družbeno sprejemljiv način življenja, kot sta to tradicionalna zakonska zveza in družinsko življenje (Byrne in Carr 2005, 90).

3.5 *Samskost kot družbeno zaželen način življenja*

Številne raziskave opravljene v različnih sodobnih zahodnih družbah⁹ kažejo na družbene spremembe v sferi zasebnosti in intimnosti. Posamezniki/-ce se vedno kasneje poročajo, kasneje imajo otroke, saj se vedno dlje časa izobražujejo, poleg tega tudi ženske vse pogosteje vstopajo na trg dela. Nekateri se zavestno odločijo, da otrok ne bodo imeli. Prihaja do pluralizacije družinskih oblik. Družine so manj stabilne, manjše, vedno več je razvez. Povečuje se število posameznikov/-c, ki so samski. Njihov status je povezan predvsem z zakonskim (partnerskim) statusom oziroma velja za njegovo nasprotje. Ljudje samske dojemajo bolj negativno kot poročene. Razlog je v odsotnosti romantičnega oziroma seksualnega razmerja pri samskih. Ne upošteva se dejstva, da imajo samski lahko druga razmerja s prijatelji, sorodniki, znanci in da so med samske lahko šteti tudi tisti, ki so v romantičnem razmerju, ampak si s svojim/-jo partnerjem/-ko ne delijo gospodinjstva oziroma se videvajo z njim/njo le občasno. Glavni razlog, zakaj so samski videni bolj negativno kot poročeni, pa je ideologija zakonske zveze in družine (Mulder 2003; Morris, Sinclair in DePaulo 2007; Kneale in Joshi 2008; De Vaus in Richardson 2009; Greitemeyer 2009).

Samskost v sodobni zahodni družbi obstaja, s samskostjo se lahko identificira. Za življenje ni nujno, da si v partnerski zvezi oziroma v zvezi, ki jo predvideva ideologija zakonske zveze in družine. Samskost se lahko razvije v družbeno zaželen način življenja, ki ni povezan z dominantno ideologijo zakonske zveze in družine. Samskost je lahko pozitivna identiteta, izbira, norma, vrednota, del življenjskega poteka, ki je družbeno zaželen. Samskost je tako kot partnerstvo eden od možnih načinov življenja (Budgeon 2008, 319–320).

Kultura partnerstva, starševstva in nuklearnosti se spreminja. Povečuje se število parov, ki se odločijo, da ne bodo imeli otrok, samskost narašča, v zatonu je nuklearna družina (biološki starši in njihovi otroci). S tem so izzvane tudi temeljne vrednote in prepričanja oziroma ideologija, po kateri živi večina (DePaulo in Morris 2005b, 60). Zakonska zveza velja za normo, vrednoto, zato jo le redki prepoznajo kot institucijo privilegiranih (v ekonomskem, kulturnem in simbolnem smislu). Država omogoča socialne, finančne in pravne bonitete za tiste, ki so poročeni, pri tem pa ne mislijo na samske ljudi (Byrne in Carr 2005, 88).

⁹ Avstralija, Združene države Amerike, Velika Britanija, Nemčija in Nizozemska

Problematičen je sam izraz »samski«, saj, če se jemlje dobesedno, pomeni izolacijo posameznika/-ce od katerega koli družbenega razmerja in kaže na ideološko obravnavo tega fenomena. Kar za samske ne velja, saj so v odnosih s prijatelji/-cami, sorodniki/-cami, znanci/-kami itd. (Clark in Graham 2005, 135). Prav tako ni nujno, da nimajo spolnega življenja. Spolne odnose imajo lahko z enim ali več osebami. Za samsko osebo ni nujno, da išče partnerja/-ko, prav tako niso manj zreli, kot tisti, ki so poročeni, ampak so poročeni, zaradi ideologije zakonske zveze in družine videni bolj zrelo (DePaulo in Morris 2005b, 78–79). Vedno manj ljudi se poroči, vedno več se jih razveže, vedno dalj časa ostajajo samski (30-ta, 40-ta, 50-ta). Samske ženske, homoseksualni pari imajo s pomočjo reproduktivnih tehnologij biološke otroke, izven tradicionalnega heteroseksualnega razmerja (Byrne in Carr 2005, 87–88).

Podobnosti med »poročenimi« in »neporočenimi« so v večini primerov zanemarjene, medtem ko se razlike med njimi pogosto poudarjene. Predvsem tiste razlike, s katerimi so samski označeni bolj negativno kot poročeni (Byrne in Carr 2005, 84). Potrebno je razumevanje, da biti poročen ne pomeni nujno biti srečen in biti samski ne pomeni nujno biti nesrečen. Obstaja povezava med srečo poročenih in nesrečo samskih. Veliko samskih je razvezanih. Razlog za razvezo je pogosto neuspela zakonska zveza, ki vpliva tudi na srečo oziroma nesrečo posameznikov/-c. Slednji lahko svojo srečo oziroma nesrečo prenesejo tudi na samsko življenje. Poleg tega so med samske šteti tudi ovdoveli, ki potrebujejo nekaj časa, da prebolijo izgubo svojih najbližjih (Lucas in Dyrenforth 2005, 111). Prepričanje, da si bolj srečen, da živiš dlje časa, da si boljšega zdravja, če si v zakonski zvezi, ni realno. Partner/-ka naj bi, ko zbolíš skrbel/-a zate. Nudil/-a naj bi ti pomoč, te spodbujal/-a. Pri vedno samskih naj bi bila stvar bolj problematična, saj naj ne bi imeli nekoga, ki bi jim pomagal. To v večini primerov ne drži, saj večina samskih razvije samopomoč, pomagajo jim prijatelji/-ce, sorodniki/-ce, znanci/-ke. Razlik, kdo večkrat zbolí, samski ali tisti v zvezi, ni. Razlika je v tem, da je partnerska zveza družbeno sprejeta kategorija in ima zato tisti, ki je v razmerju boljšo samopodobo. To vpliva na psihološko stanje posameznika/-ce in s tem tudi na njegovo/njeno zdravje (Rook in Zettel 2005, 117–120). Zato je pomembno, da se v družbi pojavlja tudi identiteta samskih.

Identiteta je okvir za samoprepoznavanje socialne enote kot identične v času in prostoru. Omogoča jezikovno nanašanje posameznika ali kake druge socialne enote na samega sebe. Identiteta je minimalna socialna institucija, ki definira subjekt za

kompetentnega socialnega akterja. Omogoča socialno prepoznavanje posameznika ali kake druge socialne enote kot identične skozi različne socialne situacije. Je presečišče individualnega in družbenega, subjektivnega in objektivnega v in na subjektu. Identiteta postane tako socialni označevalec osebe ali socialne enote (Ule 2000, 322).

Osebne identitete niso le stvar posameznika/-ce, ampak celotne družbe. Vse človeške identitete so na nek način socialne identitete, saj so vezane na pomen. Slednji je vedno izid strinjanja in nestrinjanja, stvar konvencij, dogovorov, inovacij, vedno je do neke mere deljen in izpogajan. Identitete so reflektivne, socialno konstruirane skozi interakcije in institucije (Ule 2000, 3). Družbene identitete so multiple in kot ena izmed njih se pojavlja tudi samska identiteta. Nekateri/-e posamezniki/-ce lahko samsko identiteto vidijo kot pomemben del sebe, medtem ko jo bodo drugi videli le kot manjši del tega, kar so. Bolj, ko je samska identiteta centralna za posameznika/-co, bolj se posameznik/-ca poistoveti s to identiteto (Kaiser in Kashy 2005, 123–124). V sodobni zahodni družbi imajo ljudje večjo možnost izbire življenjskih stilov in identitet, ki lahko odstopajo od norm zakonske zveze in družine. Pomembno je, kako posamezniki/-ce razumejo svojo identiteto, ki se razlikuje od tistih identitet, ki so oblikovane po heteronormativnosti (Budgeon 2008, 303–304). Za posameznika/-co je pomembna produkcija pozitivne samske identitete, saj vedno več odraslih ljudi preživi dalj časa samskih, kot poročenih. (DePaulo in Morris 2005b, 59–60). Poleg tega je vsakdo samski vsaj v nekem časovnem obdobju v življenju. Samskost je torej univerzalno stanje v življenjskem poteku, ki naj bi se prekinilo z zakonsko zvezo ali resnim partnerstvom (Kaiser in Kashy 2005, 122).

Idealistična podoba o zakonski zvezi in družini se ohranja, čeprav je realnost drugačna. Posamezniki/-ce imajo v življenju različne cilje, ki niso povezani le z ustvarjanjem družine in s seksualnim partnerstvom. Cilji posameznikov/-c so vedno bolj osredotočeni na kariero. Ženske se izobražujejo in imajo vedno večje zaposlitvene možnosti, zato se je zmanjšala njihova ekonomska potreba, da bi si našle partnerja (Byrne in Carr 2005, 88). Samski življenjski stil predstavlja osrednji življenjski model družbe, ki je opredeljena z mehanizmi trga delovne sile. Pri tem pa se začenja razkrajati pogoje trajnega življenja v dvoje. Samski/-a posameznik/-ca mora imeti stabilen poklic, ki mu/ji nudi zagotovljen dohodek in bogate družbene izkušnje. Iz tega lahko črpa pozitivno samopodobo in vrsto potrditev. Posameznik/-ca si tako vzpostavi uspešen model individualističnega bivanja. Tak življenjski stil je lahko ovira pri iskanju partnerstva (ali zakonske zveze oziroma družine), ki si ga večina kljub

vsemu še vedno želi. Samski svoje življenje opredelijo z odsotnostjo drugega (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 165–166).

Zakonska zveza oziroma partnerstvo velja, v skladu z ideologijo zakonske zveze in družine, za ideal in najbolj zaželeno obliko človeškega odnosa. Vendar tako kot samskost (še) ni normalizirana tako tudi družina (predvsem nuklearna) in zakonska zveza, ki veljata za ideal v ideologiji zakonske zveze in družine, nista od nekdaj norma, ki bi ji v družbi sledili vsi. Pomen zakonske zveze in družine je začel naraščati z vse večjim številom porok in domačnostjo, ki je temu sledila. S spremembami, ki se dogajajo v sodobni moderni družbi, bi samskost lahko postala norma in s tem tudi družbeno zaželen način življenja (Budgeon 2008, 311).

4 Zaključek

Samskost je v sodobnih zahodnih družbah vse pogostejši način življenja. Za nekatere je samskost le prehodno obdobje (dokler ne vstopijo v partnersko oziroma zakonsko zvezo), vedno več pa je takšnih, ki samskost sprejemajo kot način življenja.

V sodobni zahodni družbi se dogajajo spremembe v življenjskem poteku, na katerega vpliva individualiziran način življenja, oziroma kot pravi Beck (2001), reflektivna individualizacija. Življenjski potek posameznika/-ce, za razliko od tradicionalne družbe, ni jasno načrtan. Posamezniki/-ce se vedno bolj odločajo oziroma so prisiljeni, da si sami/-e ustvarijo svojo lastno (refleksivno) biografijo. Oblikujejo se različni (individualizirani) življenjski stili. Prehodi med obdobji v življenjskem poteku postajajo vse bolj zamegljeni. Prihaja do sprememb v različnih tipih odnosov (od partnerskih, prijateljskih, sorodniških ipd.), saj naj bi bil/-a posameznik/-ca sam/-a gradnik svojih socialnih mrež. Do sprememb prihaja v družini, saj se družinske oblike pluralizirajo, nuklearna družina pa izgublja na pomenu. Posamezniki/-ce kasneje stopajo v zakonsko zvezo oziroma vanjo nikoli ne vstopijo. Zvišuje se starostna meja za starševstvo, prav tako čas izobraževanja in število razvez. V ospredje posamezniki/-ce postavljajo kariero. Kljub številnim spremembam, ki se dogajajo v sodobni zahodni družbi, samskost še vedno ni sprejeta kot način življenja in je v primerjavi s partnerstvom še vedno označena z določeno stopnjo stigme. Ideologija zakonske zveze in družine perpetuirata idejo, da je samskost nekaj družbeno nezaželenega.

Ideologija zakonske zveze in družine stigmatizira samske, da se sama lahko ohranja. Samski predstavljajo nasprotje idealu družine in partnerske zveze. S sprejetjem samskih bi njihov način življenja izgubil pomen. Ne bi bil več edini, ki bi bili družbeno zaželeni. Negativen pogled na samskost je zanimiv predvsem z vidika, da je vsakdo v določenem obdobju življenjskega poteka samski oziroma lahko ob, na primer razpadu partnerske zveze, to postane. Hkrati je samska skupina heterogen, kar pomeni, da je vanjo vključen skoraj vsak, ki ni v partnerskem razmerju, in s tem zajema široko skupino ljudi. Poleg tega se doba samskosti podaljšuje, kasneje se vstopa v partnerske zveze, kasneje se ima otroke, podaljšuje se čas izobraževanja. Poleg partnerskih vedno bolj pomembni postajajo prijateljski, sorodniški ipd. odnosi.

Samski so kljub intenzivnim družbenim spremembam in uveljavljanju reflektivne individualizacije, še vedno stigmatizirani. Odnos družbe je kljub razširjenosti samskosti še vedno obremenjen z ideološkimi predpostavkami o partnerstvu in družinskem življenju kot družbeno zaželenemu načinu življenja.

Ena izmed možnosti za sprejetje samskosti kot družbeno zaželenega načina življenja je prenehanje privilegiranja zakonskega načina življenja. Potrebno bi bilo zavedanje, da so problematični aspekti zakonske zveze in družine stvar družbe in ne samo posameznikov/-c. Družba kot tudi njeni posamezniki/-ce bi se morali zavedati, da je možen tudi način življenja, ki ga konstruirajo tisti, ki so samski.

5 Literatura

- Beck, Ulrich. 2001. *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.
- --- in Elisabeth Beck - Gernsheim. 2006. *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: FDV.
- Budgeon, Shelly. 2008. Couple Culture and the Production of Singleness. *Sexualities* 11 (3): 301-325.
- Byrne, Anne in Deborah Carr. 2005. Caught in the Cultural Lag: The Stigma of Singlehood. *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 84-91.
- Clark, Margaret S. in Steven M. Graham. 2005. Do Relationship Researchers Neglect Singles? Can We Do Better?. *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 131-136.
- DePaulo, Bella M. in Wendy L. Morris. 2005a. Should Singles and the Scholars Who Study Them Make Their Mark or Stay in Their Place?. *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 142-149.
- --- 2005b. Singles in Society and in Science. *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 57-83.
- De Vaus, David in Sue Richardson. 2009. Living Alone in Australia: Trends in Sole Living and Characteristics of Those Who Live Alone. *Academy of the Social Sciences* (4): 1-28.
- Dion, Kenneth L. 2005. Marital Status as Stimulus Variable and Subject Variable. *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 104-110.
- Greitemeyer, Tobias. 2009. Stereotypes of Singles: Are Singles What We Think? *European Journal of Social Psychology* 39: 368-383.
- Kaiser, Cheryl R. in Deborah A. Kashy. 2005. The Contextual Nature and Function of Singlism. *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 122-126.
- Kneale, Dylan in Heather Joshi. 2008. Postponement and Childlessness: Evidence from Two British Cohorts. *Demographic Research* 19 (58): 1935-1968.
- Koropeckyj - Cox, Tanya. 2005. Singles, Society and Science: Sociological Perspectives. *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 91-97.
- Kuhar, Metka in Mirjana Ule. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: FDV.

- Lucas, Richard E. in Portia S. Dyrenforth. 2005. The Myth of Martial Bliss? *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 111-115.
- Morris L., Wendy, Stacey Sinclare in Bella M. DePaulo. 2007. No Shelter for Singles: The Perceived Legitimacy of Martial Status Discrimination. *Group Processes & Intergroup Relations* 10 (4): 457-470.
- Mulder, Clara H. 2003. The Effects of Singlehood and Cohabitation on the Transition to Parenthood in the Netherlands. *Journal of Family Issues* 24 (3): 291-313.
- Pignotti, Monica in Neil Abell. 2009. The Negative Stereotyping of Single Persons Scale: Initial Psychometric Development. *Resercher on Social Work Practice* 19 (5): 639-652.
- Rook, Karen S. in Laura A. Zettel. 2005. The Purported Benefits of Marriage Viewed Through the Lens of Physical Health. *Psychological Inquiry* 16 (2/3): 116-121.
- Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ule, Mirjana. 2000. *Sodobne identitete – V vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.